

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี โดยแยกนำเสนอเป็น 4 ตอนดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา
- ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษา
- ตอนที่ 3 การพัฒนาตัวบ่งชี้
- ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

ความหมายของชุมชน

ฟิลิปปัส พิษณานนท์ (2530) ได้กล่าวว่า ชุมชน หมายถึงหน่วยทางสังคมที่ประกอบด้วยมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน (สุวิทย์ ยี่งวรพันธ์, 2521) โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะโดยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกันก็ตามที่ทำให้แต่ละบุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น คนในสังคมมีความสนใจและมีแนวการปฏิบัติอย่างเดียวกันและมีความสัมพันธ์กันภายในชุมชน (ประเวศ วะสี, 2536) และมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ความเป็นชุมชนมีพลังและศักยภาพสูงในการแก้ปัญหา ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ชุมชนที่เข้มแข็งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน (Loomis Beagle, 1993) รวมทั้งมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมกิจกรรมประจำวันในการพบปะกัน เนื่องจากปัจจัยความต้องการจำเป็นพื้นฐาน

ความหมายและความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงขึ้นอยู่กับ การดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้สนับสนุนแก่ประชาชนและการรับความช่วยเหลือจากชุมชนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังเป็นการทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนมากยิ่งขึ้น

ได้รู้ถึงทัศนคติ ความต้องการ และความมุ่งหวังที่ผู้ปกครองมีต่อนักเรียน ในขณะที่เดียวกัน ผู้ปกครองก็จะได้รับทราบถึงความก้าวหน้าของนักเรียนทุกคนด้วย ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนจึงนับเป็นเรื่องที่สำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ (2525) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกำหนด ความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน เพื่อชุมชน (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการใด ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน (Whang, 1981 อ้างถึงในชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ซึ่งอาจหมายความรวมถึง กระบวนการในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่ม เพื่อให้สะท้อนถึงความสนใจของตน เพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงาน หรือทรัพยากรต่อสถาบันระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนเข้าใจการดำเนินงาน และความต้องการของโรงเรียน อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา (Peterson, 1987 อ้างถึงในปัทมาศิริ ธีรานุรักษ์, 2539) เช่น การที่ผู้ปกครองติดต่อกับครูเกี่ยวกับการเรียนของเด็ก หรือการใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กในการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง และกำหนดบทบาทของผู้ปกครองที่ควรมีต่อเด็ก (สุรวัช ศรีธวัช, 2532) เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ช่วยพัฒนาสังคม ในขณะที่เดียวกันสังคมก็มีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือและพัฒนาการศึกษา ทั้งสองสถาบันจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524) ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ต้องพยายามทำให้ประชาชนยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ยินดีที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียน อาจเป็นเงิน วัสดุสิ่งของ แรงงาน ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะใน การปรับปรุงโรงเรียน เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการจัดการศึกษา เพราะตามสภาพความเป็นจริง ชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีบุคคลที่ไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนและจะไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตามความต้องการของชุมชน นำเอาทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล สถาบันและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ต้องการให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปเผยแพร่แก่ชุมชน และทำให้โรงเรียนเข้าใจชุมชนได้ดีขึ้น ทั้งในด้านสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชน

ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน ด้วยการเสนอแนะความคิดเห็น ความต้องการ รวมทั้งสนับสนุน จัดหางบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการพัฒนาการศึกษา และมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน โดยมีเป้าหมายของความสำเร็จเดียวกัน ดังนั้นสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในระดับโรงเรียน

Hughes, Rosaling Mcalister (1997) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า ความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนมีความสำคัญมากต่อการช่วยให้เด็กก้าวไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้โดยทั้งสองฝ่ายต้องมีจุดหมายร่วมกัน คือให้โอกาสแก่เด็กที่จะมีความสุข ต้องทำด้วยใจรักและมุ่งหวังให้เด็กออกไปเผชิญโลกด้วยร่างกายและจิตใจที่ได้รับการเตรียมพร้อมมาแล้วทุกอย่าง (กิติมา ปรีดีดีล, 2532) จึงนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารงานยุคปัจจุบัน เพราะโรงเรียนต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน ได้แก่ ด้านวิทยากร และสถานประกอบการ ถ้าหากโรงเรียนและชุมชนขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็จะทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนลดลงด้วย (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, 2526) (สุภรณ์ ศรีพหล และกล้า ทองขาว, 2526) อีกทั้งโรงเรียนยังเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการเรียนรู้ของชุมชน เป็นแหล่งผลิต พัฒนาและคัดเลือกสมาชิกที่ดีและผลิตวิชาการใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชน เป็นศูนย์รวมของชุมชน กิจกรรมและบริการด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียน เพราะโรงเรียน ตั้งขึ้นและอยู่ได้จากรายได้ภาษีอากรและการสนับสนุนจากประชาชนและต้องการความสนับสนุนและอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จากประชาชน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องผูกพันกันจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ เพราะทั้งสองสิ่งต่างเป็นเหตุและเป็นผลของกันและกัน โดยความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวก และเชิงลบสามารถเป็นเหตุให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนก็ได้ (ประขอบ คูปรัทโร, 2528) โดยการดึงประชาชนเข้มารับผิดชอบการศึกษา ก็เท่ากับเป็นการดึงเอาทรัพยากรที่มีค่าบางประการมาใช้ให้เป็นประโยชน์ด้วย แต่ว่าแนวคิดการจัดการระบบการศึกษาจะต้องการเปลี่ยนแปลงใหม่

ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วิไลวรรณ วิทวิโรจน์ (2525) และ สุรวัช ศรีธวัช (2532) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ เพื่อต้องการให้ชุมชนได้รับทราบการดำเนินงาน ความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวของโรงเรียน ในทางกลับกันโรงเรียนก็ได้ทราบข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของชุมชน อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทางโรงเรียน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาและเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องสนใจและให้การสนับสนุนการศึกษา ประชาชนมีส่วนดูแลจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์แก่โรงเรียน ก่อให้เกิดการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมประชาธิปไตย โดยโรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เน้นให้นักเรียนรู้จักแหล่งวิชาในชุมชนซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัวและเป็นประสบการณ์ตรง ด้วยการบริการจากชุมชนในด้านวิทยากรและทรัพยากร นอกจากนี้ โรงเรียนอาจเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข่าวสารการจัดชุมนุมสังสรรค์ส่งเสริมงานประเพณีของชุมชน บางครั้งอาจทำหน้าที่เป็นผู้นำให้แก่ชุมชนโดยให้ครูได้พัฒนาความสามารถของตนร่วมกับผู้นำอื่น ๆ ในชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรคความเจริญในชุมชน แก้ไขข้อข้องใจและสิ่งที่ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ๆ เพื่อช่วยให้ประชาชนมองโรงเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนด้วยความเชื่อถ้อยยกย่อง ทำายที่สุดนำไปสู่พลังความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ตลอดจนช่วยยกความเป็นอยู่ของชุมชนให้สูงขึ้น เป็นแนวทางในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน

ประเภทของการมีส่วนร่วม

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้รวบรวมแนวความคิดของนักวิชาการต่าง ๆ มาจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามประเภทของกิจกรรมออกเป็น 11 ประเภทดังนี้

การจำแนกการมีส่วนร่วมตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วมนี้ เป็นการจำแนกที่พิจารณาจากกิจกรรมของโครงการนั้น ๆ ว่า มีกิจกรรมอะไรบ้างที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นโครงการแต่ละโครงการจึงอาจมีกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ในที่นี้จะยกตัวอย่างแนวคิดของนักวิชาการบางท่านที่จัดอยู่ในกลุ่มของการใช้กิจกรรมในการมีส่วนร่วมเป็นหลักในการแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. อักบายานี (Agbayani, 1974 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 11 ลักษณะ คือ การร่วมประชุม การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การตีปัญหาให้กระจ่าง การออกเสียงสนับสนุนคัดค้านปัญหา การออกเสียงเลือกตั้ง การบริจาคเงิน การบริจาควัตถุ การช่วยเหลือด้วยแรงงาน การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ การทำงานกับตัวนำการเปลี่ยนแปลง

2. จำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม โดยวิธีจำแนกประเภทนี้อาศัยหลักการที่ว่ากิจกรรมที่มนุษย์ทำขึ้นเป็นกระบวนการที่แบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนและการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญแตกต่างกันตามลักษณะกิจกรรมแต่ละขั้นตอนนั้น เช่น ทงศ์ศักดิ์ คุ่มไชนะ (2534) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอน คือนับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิดการศึกษาปัญหา และความต้องการการวางแผน และจัดทำโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ การติดตาม และประเมินผลโครงการ

3. การจำแนกตามระดับความสมัครใจ ดังที่ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้สรุปแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับระดับของความสมัครใจในการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากการคิดริเริ่มของประชาชนเอง ซึ่งเกิดจากความสนใจและความร่วมมือกัน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักนำ เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชน แต่เกิดจากการชักนำจากภายนอก หรือจากชนชั้นนำ โดยที่ประชาชนยังไม่มี ความสมัครใจหรือความศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมในการเข้าร่วมกิจกรรม ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมโดยการบังคับ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการใช้อำนาจที่เหนือกว่าไปบังคับ หรือระดมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

4. การจำแนกตามวิธีของการมีส่วนร่วม ตามที่ดัสเซลดอร์ฟ (Dusseldorp, 1981 อ้างถึงในชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) จำแนกวิธีของการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การมีส่วนร่วมทางตรง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่บุคคลเข้าไปมีกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาด้วยตนเอง เช่น การเข้าร่วมประชุม การร่วมอภิปราย การใช้แรงงาน และการลงคะแนนเสียง เป็นต้น และ 2) การมีส่วนร่วมทางอ้อม ซึ่งประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง แต่อาจจะมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน

5. การจำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วม ดังที่ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 7 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ถูกบังคับ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมโครงการเพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย ระดับที่ 2 ถูกล่อ ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อด้วยผลประโยชน์ในรูปแบบของว่าจ้างแรงงาน หรือความสะดวกสบายบางอย่าง ระดับที่ 3 ถูกชักชวน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดไว้เรียบร้อยแล้วพยายามชักชวนให้ประชาชนร่วมมือ ระดับที่ 4 สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมชนิดนี้ปรากฏว่าปัญหาความต้องการของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความคิดเห็น ประชาชนจะเริ่มเข้าไปมีส่วนในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ และการดำเนินงานตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังคงเป็นส่วนราชการอยู่ ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการในระดับนี้ทางราชการกับประชาชน จะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจ ในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจ ในทุกเรื่อง ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลโครงการ

6. การจำแนกตามความถี่ของการมีส่วนร่วม เป็นการจำแนกความถี่ของการมีส่วนร่วมนี้เป็นการจัดการมีส่วนร่วมในเชิงปริมาณ โดยพิจารณาว่ามีส่วนร่วมมากหรือน้อย จากจำนวนครั้ง และจำนวนของผู้เข้ามามีส่วนร่วม

7. การจำแนกตามประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมนั้น ดุสเซลดอร์ฟ (Dusseldorp, 1981 อ้างถึงในชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ได้เสนอว่าการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้ที่มีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างชัดเจนทุกครั้ง หรือเกือบทุกครั้ง ส่วนการมีส่วนร่วมที่ไม่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการน้อยมาก หรือมีความเข้าใจเพียงบางส่วน

8. การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรม โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980 อ้างถึงในชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) จัดไว้ในมิติที่ว่าด้วยวิธีการมีส่วนร่วม ในส่วนของเขตของการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาว่าในช่วงที่มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้น ผู้มีส่วนเข้าร่วมเป็นช่วง ๆ หรือว่าเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องตลอดกิจกรรมการมีส่วนร่วม

9. การจำแนกตามระดับขององค์การ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมตามระดับขององค์การเป็น 3 ระดับ คือ ระดับแรก การมีส่วนร่วมในระดับล่างขององค์การ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในงานที่เกี่ยวข้อง หรือการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตนเอง ระดับที่สอง การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์การ ซึ่งเป็นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่สูงขึ้น การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเป็นตัวแทน และระดับที่สาม การมีส่วนร่วมในระดับสูงขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายขององค์การ ซึ่งมักจะดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารขององค์การ

10. การจำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980 อ้างถึงในชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ได้จำแนกผู้เข้าร่วมออกเป็น 4 ประเภท คือ ผู้ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และคนต่างชาติ ซึ่งการพิจารณาผู้เข้าร่วมดังกล่าว นั้น จะต้องพิจารณาถึงคุณลักษณะส่วนตัวต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ การศึกษา ระดับรายได้ เป็นต้น

11. การจำแนกตามลักษณะของการวางแผน วิธีนี้อาศัยหลักที่ว่า โครงการพัฒนามีวิธีการวางแผนที่แตกต่างกัน ถ้าหากว่าการวางแผนเป็นแบบบนลงล่าง (top - down planing) การมีส่วนร่วมจะน้อย อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ชั้นขึ้นนำระดับสูง แต่ถ้าเป็นการวางแผนแบบล่างขึ้นบน (bottom-up planing) การมีส่วนร่วมจะมากเพราะอำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ระดับล่าง จะเห็นได้ว่าการจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมวิธีนี้มีความสัมพันธ์กับการจำแนกลักษณะของผู้มีส่วนร่วม และระดับขององค์การที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วม

ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทางคือ โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงขึ้นอยู่กับ การดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้การสนับสนุนแก่ประชาชนและ การรับความช่วยเหลือจากชุมชนได้อย่างเต็มที่

สุภรณ์ ศรีพหล และกล้า ทองขาว (2526) กล่าวว่า ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ การรู้จักชุมชน การนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน การให้บริการชุมชน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้กำหนดขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน
2. ด้านการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน
3. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน
4. ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น
5. ด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
6. ด้านการวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน
7. ด้านการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน

กรมสามัญศึกษา (2532) ได้กำหนดขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ก่อสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
3. การให้บริการชุมชน
4. การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
5. การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน
6. การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2536) กล่าวว่า ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้แก่ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการชุมชน การร่วมกิจกรรมชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

ประโยชน์ที่โรงเรียน และชุมชนได้รับจากการสร้างความสัมพันธ์

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชุมชนและโรงเรียน ซึ่งมีตั้งแต่ฝ่ายได้รับ และได้รับร่วมกัน โดยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ความช่วยเหลือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เกิดประโยชน์ร่วมกัน อันเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญมากขึ้น แต่ทั้งนี้โรงเรียน

จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเข้าถึงชุมชน เพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เพื่อประโยชน์ในการขอความร่วมมือกับชุมชนในโอกาสต่อไป

วิมลศรี อุปรมัย และคณะ (2528) กล่าวถึงประโยชน์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 3 ด้าน คือ ประโยชน์ที่สถาบันได้รับ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและประโยชน์ที่ได้รับตรงกัน ซึ่งประโยชน์ที่สถาบันได้รับนั้นสอดคล้องกับคำกล่าวของวิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ ดังนี้

ประโยชน์ที่สถาบันได้รับ

โรงเรียนได้รับประโยชน์จากการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างมากมาย ในด้านความปลอดภัย เมื่อชุมชนรักสถาบันหรือโรงเรียนแล้ว พวกเขาจะเป็นหู เป็นตา ดูแลให้ปลอดภัยจากการถูกทำลายให้เสียหายในทรัพย์สิน หรือถูกใจผู้ร้ายขโมย นอกจากนี้ยังสามารถช่วยดูแลความประพฤติและความปลอดภัยของเด็กนักเรียน นักศึกษาที่อยู่ในชุมชน ชุมชนสามารถช่วยเหลือในด้านงบประมาณ หรือสิ่งของที่จำเป็นแก่ทางโรงเรียนได้ เช่น ที่ดินเพื่อสร้างตึกเรียน อาคารพวกอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ จากบุคคลในชุมชน และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งชุมชนยังพร้อมใจกันบริการโรงเรียนในด้านการใช้ยานพาหนะ การใช้ห้องสมุด สถานีอนามัย ฯลฯ ชุมชนสามารถช่วยสนับสนุนโรงเรียน โดยการรับเด็กนักเรียนเข้าฝึกงานในสถานประกอบการต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ที่ยากจนมีทุนเพื่อศึกษาเล่าเรียนต่อไป และฝึกให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคุ้นเคยกับชุมชนมากยิ่งขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งชุมชนสามารถเสนอความคิดเห็น ให้คำปรึกษาในการพัฒนาโรงเรียนได้

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ

การสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน ก่อให้ชุมชนมีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการจัดกิจกรรมของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง พัฒนาอาชีพของคนในชุมชน เช่น สถาบันชั้นสูงบางแห่งอาจเปิดสอนวิชาแก่เครื่องยนต์ ช่างโทรทัศน์ หรือจัดรายการสอนตอนเย็นให้โดยมิได้คิดมูลค่าแต่ประการใด ให้ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีทางการเกษตร ให้บริการการใช้ห้องสมุดโรงเรียนแก่ชุมชน ให้ชุมชนเข้ามาเรียนและเล่นดนตรีไทยในโครงการ“ดนตรีสำหรับประชาชน”ในวันสุดสัปดาห์ นอกจากนี้โรงเรียนยังบริการชุมชนในการใช้สถานที่จัดงานประเพณี

ต่าง ๆ เช่น งานรื่นเริง วันปีใหม่ การแข่งขันกีฬาสำหรับประชาชน แม้แต่งานประเพณีส่วนบุคคล เช่น งานรดน้ำเต่างาน ฯลฯ พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สาธิตวิธีการต่าง ๆ เช่น การปรุงอาหาร ที่มีประโยชน์สำหรับเด็ก ทั้งหมดเพื่อให้ชุมชนได้ผ่อนคลายความเครียด เพิ่มพูนความรู้ และรายได้แก่ครอบครัว และเป็นโอกาสให้ชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของสถาบัน การศึกษาร่วมด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับตรงกัน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้โรงเรียนและชุมชนเกิดความเข้าใจ อันดีต่อกัน เพื่อร่วมมือกันในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างเต็มที่ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหา เด็กหนีเรียน ฯลฯ และเพื่อลดความเข้าใจผิด หรือความขุ่นมัวอันเกิดขึ้นได้ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน เช่น ความเข้าใจผิดเรื่องการฝากเด็กเข้าเรียน ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการควบคุม ความประพฤติของโรงเรียน

แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสำคัญและเป็นความจำเป็น อย่างยิ่งในการบริหารโรงเรียนในปัจจุบัน (ภูวนาท คงแก้ว, 2539) เพราะถ้าหากโรงเรียนกับ ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ได้มีผู้เสนอแนะแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน และการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน แต่ไม่ว่าลักษณะใด สุรพล ชีร์รัตนพร (2527) ได้กล่าวถึงหลักการ ในการสร้างความสัมพันธ์นี้ไว้ 7 ข้อ คือ ต้องดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา ต้องจัดสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงานของโรงเรียนให้ดี การติดต่อทุกชนิดให้เป็นไปในทาง สร้างสรรค์ ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนและเป็นกันเองกับประชาชน โรงเรียนต้องถือเป็นหน้าที่ ที่จะบริการชุมชน ประชาสัมพันธ์โรงเรียนเพื่อให้ชุมชนรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของโรงเรียน อยู่เสมอ และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาแก้ไขปัญหาโรงเรียน มีผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้หลายเรื่อง ได้แก่ วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ สอดคล้องกับ สุพิชญา ธีระกุล (2527) และนวน พินธุพันธ์ (2529) อ้างถึงในชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน

การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน เป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนให้เกิดกับประชาชน ครูและประชาชนควรจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทำกิจกรรมร่วมกันตามโอกาสอันควร การจัดการเรียนการสอนควรพยายามใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด โรงเรียนควรบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชนและพยายามตอบสนองความต้องการของชุมชน

1. การเสนอรายงานให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน
2. สร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจใน ความสำคัญของการศึกษาและให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ ต้องสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
3. ส่งเสริมให้ครูกับผู้บริหารมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดยิ่งขึ้น สนับสนุนให้ครูออกไปเยี่ยม ผู้ปกครองของนักเรียนด้วยตนเอง
4. พานักเรียนออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่
5. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนโดยโรงเรียนเป็น ศูนย์กลางการศึกษาและวัฒนธรรม
6. ประเมินความต้องการของผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อให้ โรงเรียนมีโอกาสสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชน
7. แก้ไขข้อผิดพลาดข้อข้องใจและสิ่งที่ทำให้ประชาชนเข้าใจผิด ช่วยให้ประชาชนมอง โรงเรียนในแง่ดี มีความเข้าใจและเห็นใจโรงเรียน มองครูและนักเรียนด้วยความ เชื่อถือและนิยมยกย่อง
8. นำลูกเสือและยุวกาชาดออกไปบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน
9. นำนักเรียนไปสำรวจชุมชนเพื่อให้ทราบปัญหาความต้องการของคนในชุมชน หากเป็น ปัญหาที่แก้ไขได้ก็จะได้ช่วยกันแก้ไข หากเป็นปัญหาใหญ่ก็ควรนำเสนอผู้รับผิดชอบ ในระดับสูงต่อไป

การนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน

การนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน เป็นวิธีการที่ดึงเอาทรัพยากรในชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ ในการจัดการศึกษา อันจะเป็นการส่งเสริมให้การจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ที่กำหนด โดยโรงเรียนควรใช้แหล่งวิชาในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้

- 1) เชิญผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะอย่างมาให้ความรู้และแนะนำแก่นักเรียน
- 2) ผู้ปกครองนักเรียน
- 3) โรงงานอุตสาหกรรม
- 4) ชำรษาการ
- 5) คณะกรรมการชุมชน
- 6) แพทย์ พยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- 7) การจัดงานประจำปีและเชิญผู้ปกครองเข้ามาร่วมงาน
- 8) จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน
- 9) จัดการแสดงละคร
- 10) จัดการแข่งขันกีฬา
- 11) จัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขที่ จะต้องควรคำนึงถึง ซึ่งอุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) กล่าวไว้ 3 ประการ คือ

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่เห็นคุณค่า และความสำคัญของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัย สำคัญต่อการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของตนเอง และการเรียนรู้ที่ดีที่สุดทางหนึ่งที่เกิดขึ้นจาก การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติ ทัศนคติดังกล่าวจะมีผลให้บุคคลที่ เกี่ยวข้องเห็นว่า ความร่วมมือกันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร แก่ตนเอง และคนทั้งหมดที่ ร่วมมือกัน ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น

2. บุคลากรมีทัศนคติที่เคารพ และเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาตนเองของมนุษย์ โดย ไม่ยึดติดตามคุณค่าหรือค่านิยมที่สังคมกำหนด โดยเฉพาะเรื่องความรู้ อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อ การเกิดความร่วมมือกัน เนื่องจากทำให้บุคลากรของโรงเรียนไม่เห็นคุณค่า ความร่วมมือกับ ชุมชน เพราะเห็นว่าชาวบ้านไม่มีความรู้ ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลในแต่ละภาคเห็นคุณค่า และเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกัน ย่อมเชื่อให้ความร่วมมือระหว่างกันเกิดขึ้นได้ ทำให้บุคคล ยอมรับว่าความร่วมมือที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเสมอภาค หรือบนโครงสร้างความสัมพันธ์ แบบแนวราบที่ปราศจากการสั่ง การชี้แนะ และครอบงำ

3. บุคลากรมีทัศนคติที่เชื่อว่าความหลากหลายเป็นลักษณะแท้จริงของธรรมชาติ และมี ประโยชน์ในเชิงพัฒนาความเชื่อดังกล่าว ส่งเสริมให้บุคคลยอมรับความแตกต่างระหว่างกัน มีความคิดเห็นที่ยืดหยุ่น มีทัศนะ และทำที่เชื่อให้เกิดความร่วมมือ และส่งเสริมให้ความร่วมมือ ดำเนินการไปโดยราบรื่น

จากการศึกษาของอุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) นั้นค่อนข้างที่จะเน้นที่ตัวบุคคล ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะมีสถานการณ์ สภาพแวดล้อมอื่นที่เป็นเงื่อนไขด้วยก็เป็นได้ โดยสุวัฒน์ มุทธเมธา (2524) ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยพิจารณาเงื่อนไขที่ไม่เน้นตัวบุคคลเพียงอย่างเดียว โดยโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ชุมชนแต่ละแห่งประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา และบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนในปัจจุบันไม่เท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นโรงเรียนไม่ควรไปตำหนิ พ่อแม่ผู้ปกครอง ที่ไม่ให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียนแต่ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องกับชุมชน
2. ชุมชนแต่ละแห่งต่างก็มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะในทางด้านความคิด ความเชื่อ การแสดงออกในการอนุรักษ์ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นต้น โรงเรียนต้องศึกษาสาเหตุของลักษณะพิเศษต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแต่ละแห่ง หรือแม้แต่ในชุมชนเดียวกัน แต่บุคคลต่างกลุ่มกันโรงเรียนอาจใช้วิธีต่างกัน เครื่องมือ หรือกระบวนการที่แตกต่างกัน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในอดีต ปัจจุบัน ย่อมมีความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องรู้เรื่องราวความสัมพันธ์ในอดีต ปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ไขได้ถูกต้อง
5. ความร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคี ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนต่อชุมชน และการเข้าใจเป้าหมาย แผนปฏิบัติงานต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
6. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นเรื่องของการให้ความรู้ เปลี่ยนแปลงความคิด และเจตคติ จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยเวลาและความอดทน
7. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โรงเรียนต้องวางแผน กำหนดเป้าหมาย และปฏิบัติงานต่อเนื่องกันไป
8. การใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน
9. การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
10. ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ต้องถือว่าเป็นข้อมูลป้อนกลับสำคัญที่โรงเรียนต้องนำมาศึกษา พิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนต่อไป

11. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะต้องมีการประเมินผลและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย หลายวิธีการด้วยกัน มีทั้งโรงเรียนแต่งตั้งผู้ปกครอง ชุมชน มาเป็นคณะกรรมการโรงเรียน กรรมการที่ปรึกษา การติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเชิญผู้ปกครองมาประชุม การออกเยี่ยมเยียน เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของครู-อาจารย์ โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน ในด้านการให้บริการอาคารสถานที่ การให้ข้อแนะนำทางวิชาการ การใช้ทรัพยากรในชุมชน การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นต้น ซึ่งแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวล้วนก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนำมาซึ่งความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านข้อเสนอแนะ แนวความคิด ความต้องการของท้องถิ่น ทรัพยากร งบประมาณ เพื่อพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะประสบความสำเร็จได้ มีส่วนประกอบจากหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู ชุมชน และสภาพของโรงเรียน ดังนั้นแต่ละฝ่ายจึงจำเป็นต้องรับบทบาท หน้าที่ ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่ดีต่อไป

บทบาทของผู้บริหารที่มีต่อชุมชน

วิลวรรณ วิทวิโรจน์ (2526) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขึ้นอยู่กับความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์และการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารเป็นตัวแทนที่ดีของโรงเรียน ถ้าผู้บริหารเข้ากับชุมชนได้ดี ก็จะได้รับ ความสนับสนุน ความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน โรงเรียนก็จะสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพยายามปรับตัวเข้ากับชุมชน โดยอาศัยหลักการวางตัวคือ มีความจริงใจ นุ่มนวล และรู้จักกาลเทศะ โดยแสดงท่าทางที่เป็นมิตร เป็นกันเองกับประชาชน พร้อมกับให้การยกย่องนับถือผู้อื่น ถือว่าโรงเรียนเป็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การใช้บริการห้องสมุด เป็นต้น เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนาของชุมชนเพื่อสร้าง เพื่อสร้างความคุ้นเคย และสร้างความรู้สึกรักที่ เป็นเจ้าของโรงเรียนแก่ชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีกิจกรรมของโรงเรียน พัฒนาโรงเรียนและท้องถิ่นอยู่เสมอ จัดหาวิทยากรในท้องถิ่นเพื่อสอน วิชาชีพและวิชาสามัญแก่ประชาชนตามความสนใจ ไม่ดำเนินงานในสิ่งที่ขัดกับความ ต้องการของ ชุมชน และใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

บทบาทของครูที่มีต่อชุมชน

สมทรง เขมะวิชานูวัตติ (2521) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูที่มีต่อชุมชนไว้ว่า ครูควรให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ครูควรไปเยี่ยมนักเรียนที่บ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและรู้สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน

บทบาทของประชาชนในชุมชนที่มีต่อโรงเรียน

กอบเกียรติ เจริญพานิช (2540) กล่าวว่า ประชาชนควรมีบทบาทช่วยเหลือโรงเรียนดังนี้ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เข้าร่วมประชุมทุกครั้งเมื่อโรงเรียนเรียกประชุม บริจาคทรัพย์ และสิ่งของตามกำลังและโอกาส เป็นกันเองกับครู ร่วมเป็นกรรมการของสมาคมที่โรงเรียนตั้งขึ้น และรับเป็นวิทยากรตามความสามารถที่ตนถนัด

บทบาทของโรงเรียนที่มีต่อชุมชน

สมทรง เขมะวิชานูวัตติ (2521) ได้กล่าวถึงบทบาทของโรงเรียนต่อชุมชนไว้ว่า โรงเรียนต้องปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชน ใช้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้และเจตคติที่โรงเรียนต้องการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่น

กิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้กำหนดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดังนี้ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการชุมชน การเข้าร่วม กิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการจัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

กอบเกียรติ เจริญพานิช (2540) ได้ให้ความหมายการประชาสัมพันธ์โรงเรียนว่า เป็นการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการของโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งฉัตรชัย อรรถนันท์ (2521) ได้แบ่งกิจกรรมการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับปิญญู สาร (2520) สรุปได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. กิจกรรมโดยตรง ได้แก่ การประชุม เพื่อเป็นการชี้แจงให้ผู้ปกครองได้เข้าใจนโยบายของโรงเรียนพร้อมกับการตอบคำถามของผู้ปกครองในเรื่องที่สงสัย การจัดทำเอกสาร อาจจะเป็นข่าวสารของโรงเรียนที่ไม่ยาวจนเกินไป การจัดทำรายงานประจำปีแสดงผลงานของโรงเรียน การจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อใช้ในการประสานงานและประชาสัมพันธ์ โรงเรียนแก่ชุมชน อาจจัดเป็นแบบกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียน หรือกรรมการจัดการเฉพาะเรื่อง เช่น กรรมการพัฒนาโรงเรียน กรรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น การจัดนิทรรศการและงานประจำปี การจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู โดยให้ผู้ปกครองดำเนินงานของสมาคมเองและมีครูเป็นผู้ช่วย ทั้งนี้เพื่อการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียน

2. กิจกรรมโดยอ้อม จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมประเภทนี้ไม่ใช่เพื่อการประชาสัมพันธ์โดยตรงแต่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะกิจกรรม ซึ่งได้แก่ การจัดงานสังคม การจัดงานชุมนุมนักเรียนหรืองานของสโมสรต่าง ๆ การจัดงานมอบวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตร การจัดเยี่ยมผู้ปกครอง

การให้บริการชุมชน

สุพิชญา ธีรกุล (2521) และปรีชา เศรษฐีธรร (2524) ได้กล่าวถึงการให้บริการแก่ชุมชนว่าหมายถึง บริการที่โรงเรียนจัดให้แก่ชุมชนเพื่อความสะดวกและความประหยัดแก่ชุมชน โดยยึดหลักการที่ให้บริการอย่างทั่วถึง และเป็นการให้บริการที่คงทนถาวร ทั้งด้านวิชาการ อาคารสถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากร

การร่วมกิจกรรมของชุมชน

สุพิชญา ธีรกุล (2521) และกรมสามัญศึกษา (2522) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียน ดังนั้นทั้งครูและนักเรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชน ดังนี้ กิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีใน

ชุมชน กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ กิจกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ และกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2526) ได้เสนอวิธีการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ดังนี้ การจัดงานประจำปี การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน การจัดแสดงละคร การจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู การจัดการแข่งขันกีฬา การจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า การจัดโปรแกรมของโรงเรียนด้านการศึกษา อาชีพ และการพักผ่อนหย่อนใจ

การจัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2522) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เป็นหน่วยงานที่ประชาชนไว้วางใจและให้ความเชื่อถือค่อนข้างสูง ดังนั้นโรงเรียนจึงสามารถที่จะเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางหรือฐานในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมีความจำเป็นต้องประสานงานกับวัด หน่วยงานราชการ และสมาคมหรือชมรมต่าง ๆ เพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (กรมสามัญศึกษา, 2522)

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อาจเกิดปัญหาหรืออุปสรรคขึ้น โดยอาจจะเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สภาพปัญหาที่เกิดจากโรงเรียน เช่น ครู-อาจารย์ ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มองไม่เห็นความสำคัญของชุมชน ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ประพฤติตนไม่เหมาะสม ทำให้ชุมชนเสื่อมศรัทธา เป็นต้น สภาพปัญหาที่เกิดจากชุมชน เช่น ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการศึกษา มองว่าการศึกษาเป็นภาระหน้าที่ของครู-อาจารย์ เท่านั้น ผู้นำชุมชนไม่สนับสนุนการศึกษา ฐานะทางการศึกษาและเศรษฐกิจต่ำ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เกรงใจชุมชน ผู้ปกครองมีภาระ รับผิดชอบหลายอย่าง จึงไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียน สภาพปัญหา ดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่โรงเรียนและชุมชนควรเร่งรีบดำเนินการแก้ไข ปรับความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนให้ชุมชนรับทราบ แสดงเจตจำนงที่จะให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การบริการอาคารสถานที่

โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และชุมชนเอง ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การให้คำแนะนำ แสดงความคิดเห็น ความต้องการในท้องถิ่น ช่วยเหลือ สนับสนุนทรัพยากร และงบประมาณ เพื่อร่วมมือกันสร้างสรรค์พัฒนาการศึกษาของโรงเรียนซึ่งเป็นของชุมชนให้มีศักยภาพสูงขึ้น เป็นการศึกษาของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน

ภูวนาท คงแก้ว (2539) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับพิสิฐ พิษณานนท์ (2530) และปรีชา คัมภีรปรกรณ์ (2529)

ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียน ได้แก่ ระเบียบข้อบังคับของทางราชการบางประการเป็นอุปสรรคต่อการสนองความต้องการของชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อยกว่าที่ควร ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากครูไม่มีโอกาสคลุกคลีกับชุมชน เพราะโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมและใช้ทรัพยากรของโรงเรียน โรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่จะให้บริการแก่ชุมชน ประกอบกับการวางตัวของผู้บริหารและครูไม่เหมาะสม ทำให้ชุมชนขาดความศรัทธาในตัวครูและผู้บริหาร ซึ่งใช้เวลาในราชการไปทำภารกิจอื่น ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ ทำให้โรงเรียนไม่รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะไม่มีแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือ รวมทั้งบุคลากรที่จะดำเนินการเป็นวิทยากรภายนอก ขาดการประชาสัมพันธ์รายละเอียดเกี่ยวกับความต้องการและแนวทางการใช้สถานที่ของชุมชน เนื่องจากไม่ผู้รับผิดชอบในการดูแล ติดตามเพื่อประสานงานโดยตรงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปัจจัยที่เกิดจากชุมชน ได้แก่ ประชาชนในชุมชนส่วนมากไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา เนื่องจากประชาชนในชุมชนได้รับการศึกษาต่ำ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับต่ำ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้ชุมชนขาดความสนใจในเรื่องของโรงเรียนเข้าใจว่างานพัฒนาโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ประกอบกับความเคียดแค้นอาชืพครูของชุมชน โดยเฉพาะในชนบทนั้นมีสูง ทำให้เกิดความเกรงใจ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่ตรงข้าม สิ่งแวดล้อมของชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนเสื่อมโทรมบางแห่งเป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข มีโจรผู้ร้าย ชุกชุม และมีปัญหาสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมือง ผู้บริหารระดับท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ไม่เข้าใจและมองเห็นคุณค่าของการศึกษาน้อยไป ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารระดับท้องถิ่นและโรงเรียน ความแตกต่างกันทางภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มน้อยประจำถิ่น เช่น ชาวเขา และชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

อ้างถึงใน ภูวนาถ คงแก้ว, 2539) ชี้กั้ทั้งชุมชนในชนบท การเดินทางจากหมู่บ้านไปยังโรงเรียนค่อนข้างห่างไกล ทำให้เกิดความลำบากในการติดต่อสื่อสาร

โรงเรียนเป็นสถาบันทางการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เนื่องจากโรงเรียนมีหน้าที่ช่วยในการพัฒนาสังคม ขณะเดียวกันสังคมก็มีหน้าที่ช่วยเหลือพัฒนาการศึกษาเช่นกัน ทั้งสองสถาบันจึงจำเป็นต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โดยความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง กล่าวคือโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ทำให้งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนขึ้นอยู่กับกำเนินงานเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทให้การสนับสนุนแก่ชุมชน และสามารถรับความช่วยเหลือจากชุมชนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน และเนื่องจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องผูกพันกันจนไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ เพราะต่างเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน ในปัจจุบันการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในการบริหารงานของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยสนับสนุนในการพัฒนาโรงเรียน ต้องการความช่วยเหลือและความร่วมมือในด้านแรงงาน ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียน ในทางกลับกันชุมชนก็ต้องการให้โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของบุคคลในชุมชน กิจกรรม การบริการด้านต่าง ๆ และเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน นำไปสู่การร่วมมือร่วมใจสร้างสรรค์โรงเรียนและสังคมต่อไป

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนได้รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน ความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวของโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็ได้รับรู้เรื่องราวและข่าวสารของชุมชนด้วย รวมทั้งเป็นการสร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดความสำนึกในหน้าที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือ และสนับสนุนการศึกษา ก่อให้เกิดพลังความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้สูงขึ้น โดยโรงเรียนได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยขอบข่ายงานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะปรากฏอยู่ในกิจกรรมที่โรงเรียนกำหนด ได้แก่ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน ซึ่งเป็นการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน การประชุมผู้ปกครอง การจัดทำเอกสาร การให้บริการชุมชน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่ชุมชนเพื่อความสะดวก และความประหยัด โดยยึดหลักการให้บริการอย่างทั่วถึง ทั้งด้านวิชาการ

อาคารสถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากร การร่วมกิจกรรมของชุมชน ครู และนักเรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ในรูปแบบงานประจำปี หรืองานเทศกาลต่าง ๆ และการจัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ทั้งนี้ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ การนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน เช่น การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ร่วมวางแผน กำหนดนโยบาย ทิศทาง เป้าหมายของโรงเรียน และโรงเรียนก็สามารถออกสู่ชุมชนได้เช่นกัน โดยโรงเรียนพยายามเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงาน และเกียรติประวัติของโรงเรียน มีการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การออกเยี่ยมเยียนชุมชน เพื่อทำความรู้จักกับบุคคลในชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่แนบแน่นยิ่งขึ้น

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชุมชนและโรงเรียน ซึ่งมีทั้งแต่ละฝ่ายได้รับ ได้แก่ ประโยชน์ที่สถาบันได้รับ โรงเรียนได้รับประโยชน์จากการสร้างความสัมพันธ์นี้อย่างมากมาย ทั้งในด้านความปลอดภัย ในด้านงบประมาณที่โรงเรียนได้รับจากชุมชน หรือสิ่งของที่จำเป็นต่อทางโรงเรียน นอกจากนี้ชุมชนยังพร้อมใจกันบริการโรงเรียนในด้านการใช้ยานพาหนะ การใช้ห้องสมุด สถานื่อนามัย ฯลฯ ชุมชนสามารถรับนักเรียนเข้าฝึกงานในสถานประกอบการ เพื่อให้นักเรียนที่อยากจะมีทุนการศึกษา และให้มีโอกาสคุ้นเคยกับชุมชนมากขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งชุมชนพร้อมที่จะเสนอความคิดเห็น ให้คำปรึกษาในการพัฒนาโรงเรียน ส่วนประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ ชุมชนมีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการจัดกิจกรรมของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง มีการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน และชุมชนยังสามารถใช้สถานที่ของโรงเรียนในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ที่ได้รับร่วมกัน โรงเรียนและชุมชนเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อร่วมมือกันในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งลดความเข้าใจผิด หรือความขุ่นมัวที่เกิดขึ้นได้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการฟังพาดำคัญซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ความช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน ให้มีความเจริญมากขึ้น

ดังนั้นถ้าหากโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น แม้ว่าแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะประกอบด้วยหลายวิธีการ แต่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน เป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนให้เกิดกับชุมชน ครูและประชาชน ควรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทำกิจกรรมร่วมกันตามโอกาสอันควร การจัดการเรียนการสอน ควรพยายามใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด โรงเรียนควรบำเพ็ญประโยชน์ ให้กับชุมชนและพยายามตอบสนองความต้องการของชุมชน และการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เป็นวิธีการดึงเอาทรัพยากรในชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา อันจะเป็นการส่งเสริม ให้การจัดการศึกษาบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด โดยโรงเรียนควรใช้แหล่งวิชาในชุมชนให้เป็น ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน แต่ทั้งนี้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะประสบความสำเร็จได้มีส่วนประกอบจากหลายฝ่าย ดังนั้นแต่ละฝ่ายจึงจำเป็นต้องรู้บทบาท หน้าที่ของตนเอง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะเป็นตัวแทนของโรงเรียน ถ้าผู้บริหารสามารถเข้ากับชุมชนได้ ก็จะได้รับคามสนับสนุนร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถใช้สถานที่ หรือบริการของโรงเรียนได้ และไม่ควร ดำเนินงานในสิ่งที่ขัดกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียนมากที่สุด ครูผู้สอนควรให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ยัง ควรออกเยี่ยมเยียนนักเรียนที่บ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ชุมชนควรช่วยเหลือ โรงเรียนในด้านทุนทรัพย์ และสิ่งของตามกำลังและโอกาส เป็นกันเองกับครู พร้อมทั้งรับเป็น วิทยากรตามความสามารถที่ตนถนัด โรงเรียนควรต้องปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชน ใช้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้และเจตคติที่โรงเรียนต้องการ อีกทั้งกำหนด เป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อาจเกิดปัญหาหรือ อุปสรรคขึ้น โดยสามารถแบ่งสาเหตุของการเกิดปัญหานี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ สภาพปัญหา ที่เกิดจากโรงเรียน ได้แก่ ระเบียบข้อบังคับทางราชการบางประการเป็นอุปสรรคต่อการสนอง ความต้องการของชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อยกว่าที่ควร ครูไม่มี โอกาสใกล้ชิดกับชุมชน เพราะโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และใช้ทรัพยากรของโรงเรียน อีกทั้งโรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จะให้บริการแก่ชุมชนประกอบกับ ชุมชนขาดความเชื่อถือในตัวผู้บริหารและครู เนื่องจากการวางตัวไม่เหมาะสม รวมทั้งโรงเรียน ไม่มีบุคคลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลติดตาม เพื่อประสานงานโดยตรงระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ด้านสภาพปัญหาที่เกิดจากชุมชน ได้แก่ ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา เนื่องจาก ชุมชนมีระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมอยู่ในระดับต่ำ ชุมชนไม่สนใจเรื่องราวของ โรงเรียน และเข้าใจว่างานพัฒนาโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น รวมทั้งชุมชนในชนบทมีค่านิยม

และทัศนคติเคารพในอาชีพครู จึงทำให้เกิดความเกรงใจ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่ตรงข้าม เป็นต้น

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษา

คณะกรรมการโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เน้นนโยบายการกระจายอำนาจ การจัดการศึกษา ให้กับหน่วยงานการศึกษาระดับจังหวัด อำเภอ และโดยเฉพาะในระดับโรงเรียน เน้นการกระจายอำนาจ โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการโรงเรียน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีบทบาท สิทธิ และหน้าที่ ตามกฎหมายการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เห็นถึงความเป็นมาของบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน ดังนี้

ความเป็นมาของกรรมการศึกษา (คณะกรรมการโรงเรียน)

คำว่า "กรรมการศึกษา" นี้ได้กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 นับเป็นพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแรกของประเทศไทย ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2464 พร้อมกันนี้ได้บังคับให้เด็กไทยเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่อายุ 7 ปีเต็ม หรืออย่างช้าปีที่ 8 จนถึงอายุ 14 ปีเต็ม (กัญญา สาร, 2519 อ้างถึงใน ไพโรจน์ พรหมมีเนตร, 2534) อันเป็นการมอบภาระให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษาประชาบาล เป็นครั้งแรกในระบบการศึกษาไทย

ต่อมาได้มีประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 และประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความเหมาะสมหลายครั้ง (ไพโรจน์ พรหมมีเนตร, 2534) และโดยเฉพาะในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2523 เมื่อโรงเรียนประถมศึกษาโอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รัฐมีนโยบายที่จะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการ

จึงได้ออกระเบียบว่าด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 โดยได้กำหนดเรื่องเกี่ยวกับกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนไว้ในข้อที่ 3 – 12 ดังนี้

ในข้อ 3 กำหนดให้มีคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนละอย่างน้อย 5 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ในข้อ 4 ให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน และให้ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาแห่งนั้นเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยตำแหน่ง ในข้อ 5 การได้มาซึ่งรายชื่อของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ให้ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียนประชุมปรึกษาคณะครูในโรงเรียนแล้วเสนอรายชื่อผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ให้ประธานกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือประธานกรรมการการประถมศึกษากิ่งอำเภอเป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง แล้วแต่กรณี แต่สำหรับกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครให้ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง ในข้อ 6 กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา จะต้องมีความประพฤติดี คือ เป็นผู้สนใจการประถมศึกษา มีความประพฤติดี ในข้อ 7 กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ควรเลือกจากบุคคลที่เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ ผู้นำทางศาสนาของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ข้าราชการของหน่วยงานที่ปฏิบัติในท้องถิ่น เช่น ข้าราชการของกรมส่งเสริม การเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมการปกครอง ฯลฯ ประธานกรรมการศึกษาของหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในกรณีที่โรงเรียนตั้งอยู่ในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ข้าราชการบำนาญที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่าของโรงเรียน ประชาชนในท้องถิ่น ในข้อ 8 บุคคลหนึ่งจะเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาเกินกว่า 3 โรงเรียนไม่ได้

ในข้อ 9 ให้กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาที่มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และอาจจะได้รับแต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ โดยกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก เป็นบุคคลล้มละลาย เป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ได้รับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ คณะกรรมการการประถมศึกษากิ่งอำเภอ คณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร แล้วแต่กรณี มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ออก ในข้อ 10 ในกรณีที่กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาตำแหน่งใดว่างลง และมีวาระการดำรงตำแหน่งมากกว่าเก้าสิบวัน ให้ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน

ประถมศึกษาประชุมปรึกษากับคณะครูในโรงเรียนแล้วเสนอชื่อผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งแทน และให้ประธานกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือประธานกรรมการการประถมศึกษากิ่งอำเภอ หรือผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานครเป็นผู้แต่งตั้ง แล้วแต่กรณี และให้ผู้ดำรงตำแหน่งแทน และให้ประธานกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือประธานกรรมการการประถมศึกษากิ่งอำเภอ หรือผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นผู้แต่งตั้ง แล้วแต่กรณี และให้ผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ในข้อ 11 คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่คือ ให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงานและส่วน ราชการเพื่อพัฒนาโรงเรียน เสนอแนะ ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงาน และส่วนราชการ เพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการ และการพัฒนาท้องถิ่น แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษามอบหมาย ในข้อ 12 คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ควรจะประชุมอย่างน้อย ภาคเรียนละหนึ่งครั้ง แล้วรายงานให้ คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือคณะกรรมการการประถมศึกษากิ่งอำเภอ แล้วแต่กรณี สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ให้รายงานต่อ ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร การประชุมของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะถือว่าเป็นองค์ประชุม

ระเบียบ วิธีการได้มา สิทธิ และหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนในปัจจุบัน
(พ.ศ. 2542)

รัฐบาลได้มีการปรับเปลี่ยนและยกเลิกพระราชบัญญัติประถมศึกษา ให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาของประเทศไทย ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน ดังนี้

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในการประชุมครั้งที่ 3/2539 เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2539 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539"

ข้อ 2 ให้ยกเลิก "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525"

ข้อ 3 ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ข้อ 4 ในระเบียบนี้ กำหนดโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน หมายถึง คณะกรรมการโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ กรรมการ หมายถึง กรรมการในคณะกรรมการโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หมายความว่ารวมถึง คณะกรรมการการศึกษากิ่งอำเภอด้วย และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หมายความว่ารวมถึง หัวหน้าการศึกษากิ่งอำเภอ

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการโรงเรียนทุกโรงเรียน อย่างน้อยโรงเรียนละเก้าคน และไม่เกินสิบห้าคนประกอบด้วยสามส่วนเท่ากัน คือ ผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิจากประชาชน ผู้นำทางศาสนา บุคคลในองค์กรปกครองท้องถิ่นและหรือข้าราชการอื่นที่ไม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนประชุมข้าราชการครูในโรงเรียน กำหนดจำนวนและคัดเลือกกรรมการทั้งสามส่วน เสนอรายชื่อให้ประธานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอเป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง หากโรงเรียนใดมีจำนวนข้าราชการครูไม่ครบสัดส่วนที่กำหนดให้เสนอกรรมการในส่วนอื่นเพิ่มจนครบจำนวนตามวรรคแรก และให้คณะกรรมการโรงเรียน เลือกกรรมการคนหนึ่ง ใน (2) หรือ (3) เป็นประธาน และอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน และให้ผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง

ข้อ 6 สำหรับสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ให้อำนาจหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

ข้อ 7 คุณสมบัติทั่วไปของกรรมการ กำหนดไว้ว่าควรเป็นผู้สนใจการพัฒนาการศึกษา เป็นผู้มีความประพฤติดี และมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอที่โรงเรียนตั้งอยู่

ข้อ 8 ให้คณะกรรมการโรงเรียนมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสามปี ภายในหกสิบวันก่อนครบวาระให้ดำเนินการตามข้อ 5 เพื่อให้มีคณะกรรมการโรงเรียนคณะใหม่สามารถรับมอบงานต่อจากวันครบวาระของคณะกรรมการโรงเรียนคณะเดิมได้

ข้อ 9 กรรมการจะพ้นจากตำแหน่งอื่น เมื่อออกตามวาระ และอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนอื่นสำหรับกรรมการที่มาจากผู้บริหารโรงเรียน และข้าราชการครูในโรงเรียน ตาย ลาออก เป็นบุคคลล้มละลาย เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ได้รับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ จำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามมีมติให้ออกตามข้อเสนอของคณะกรรมการโรงเรียนนั้น ๆ ยกเว้นผู้บริหารโรงเรียน

ข้อ 10 ในกรณีที่กรรมการตำแหน่งใดว่างลงและมีวาระการดำรงตำแหน่งมากกว่าเก้าสิบวัน ให้ดำเนินการตามข้อ 5 เพื่อให้ได้มาและแต่งตั้งกรรมการภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ว่างลงแล้วแต่กรณี และให้ผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 11 คณะกรรมการโรงเรียนมีหน้าที่ คือ กำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาของโรงเรียน ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณของโรงเรียน, การแสวงหาและให้ความสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น, การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านทั้งในและนอกโรงเรียน รับผิดชอบต่อความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ภาคเรียนละหนึ่งครั้ง ประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียนและให้มีการใช้บริการจากโรงเรียน ให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และร่วมพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการโรงเรียนมอบหมาย

ข้อ 12 ให้มีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนอย่างน้อยปีละสี่ครั้ง แล้วรายงานให้หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอทราบ และการดำเนินการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการโรงเรียนนั้น ๆ กำหนด

ข้อ 13 ให้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนให้แล้วเสร็จ ภายในหกสิบวัน นับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้ โดยคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบนี้

ข้อ 14 ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

กรรมการศึกษา ได้ถูกกำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 ต่อมาได้มีประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 และประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 และโดยเฉพาะในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2523 เมื่อโรงเรียนประถมศึกษาโอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รัฐมีนโยบายที่จะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกระเบียบว่าด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 ต่อมารัฐบาลได้มีการปรับเปลี่ยนพระราชบัญญัติประถมศึกษาให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาของประเทศไทย รวมทั้งให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน คือ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525" โดยให้บังคับใช้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป และให้คำจำกัดความของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน หมายถึง คณะกรรมการโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรรมการ หมายถึง กรรมการในคณะกรรมการโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ คณะกรรมการการศึกษาอำเภอ หมายความว่ารวมถึงคณะกรรมการการศึกษาถึงอำเภอด้วย และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หมายความว่ารวมถึง หัวหน้าการประถมศึกษาถึงอำเภอ อีกทั้งยังกำหนดให้ทุกโรงเรียนมีกรรมการโรงเรียนอย่างน้อยโรงเรียนละเก้าคน และไม่เกินสิบห้าคนประกอบด้วยสามส่วนเท่ากัน คือ ผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูใน

โรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิจากประชาชน ผู้นำทางศาสนา บุคคลในองค์กรปกครองท้องถิ่นและหรือข้าราชการอื่นที่ไม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนประชุมข้าราชการครูในโรงเรียน กำหนดจำนวน และคัดเลือกกรรมการทั้งสามส่วน เสนอรายชื่อให้ประธานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง หากโรงเรียนใดมีจำนวนข้าราชการครูไม่ครบสัดส่วนที่กำหนดให้เสนอ กรรมการในส่วนอื่นเพิ่มจนครบจำนวนตามวรรคแรก และให้คณะกรรมการโรงเรียน เลือกรกรรมการคนหนึ่ง ใน (2) หรือ (3) เป็นประธาน และอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน และให้ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง

สำหรับสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ให้อำนาจหน้าที่ของหัวหน้า การประถมศึกษาอำเภอ และคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ เป็นอำนาจหน้าที่ของ ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยกรรมการโรงเรียนควรเป็นผู้สนใจการพัฒนาการศึกษาเป็นผู้มี ความประพฤติดี และมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอที่โรงเรียนตั้งอยู่ พร้อมทั้งให้คณะกรรมการโรงเรียน มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสามปี ในกรณีที่กรรมการตำแหน่งใดว่างลงและมีวาระการดำรง ตำแหน่งมากกว่าเก้าสิบวัน ให้ทำการคัดเลือกคณะกรรมการโรงเรียนชุดใหม่ เพื่อให้ได้กรรมการ ภายในสามสิบวัน และให้ผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ ตนแทน รวมทั้งคณะกรรมการโรงเรียนมีหน้าที่ในการร่วมกำหนดนโยบายแผนแม่บทและ แผนพัฒนาของโรงเรียน ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณของโรงเรียน, การแสวงหา และให้ความสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านทั้งในและนอก โรงเรียน รับผิดชอบต่อความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ภาคเรียนละหนึ่งครั้ง ประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียนและให้มีการใช้บริการจากโรงเรียน ให้โรงเรียนเป็นแหล่ง วิทยากรของชุมชน และร่วมพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือ คณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการโรงเรียนมอบหมาย

คณะกรรมการโรงเรียนจะต้องมีการประชุมอย่างน้อยปีละสี่ครั้ง แล้วรายงานให้หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอทราบ และการดำเนินการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการโรงเรียนนั้น ๆ กำหนด ให้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้ โดยคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบนี้

ตอนที่ 3 การพัฒนาตัวบ่งชี้

การพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงปริมาณ

เจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และกมล สุดประเสริฐ (2534) ได้กล่าวว่าตัวบ่งชี้ (Indicator) เป็นสารสนเทศอย่างหนึ่งที่ได้มาจากการประมวลผลของข้อมูล โดยใช้สถิติคำนวณขึ้น เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผน และบริหารงาน นอกจากนั้นยังบอกสภาพ หรือสภาวะในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในเชิงปริมาณ โดยมีลักษณะสำคัญที่ประกอบเป็นตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

- (1) ตัวบ่งชี้ประกอบด้วยข้อมูลซึ่งเป็นตัวแปรอย่างน้อย 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ข้อมูลหรือตัวแปรนี้จะถูกจัดกระทำโดยวิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์
- (2) ตัวบ่งชี้จะกำหนดเป็นปริมาณหรือมีค่าเป็นตัวเลขมิใช่การบรรยายข้อความ
- (3) ตัวบ่งชี้จะบอกความหมายในตัวมันเองในเรื่องของเวลาและสถานที่

ส่วนการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษานั้น Johnston (1981) ได้อธิบายไว้ 3 วิธี คือ

1. การนิยามตัวบ่งชี้เพื่อประโยชน์ของการใช้ (The pragmatic definition of an indicator) การนิยามตัวบ่งชี้ประเภทนี้มี 2 แบบ คือ 1) การเลือกตัวแปรจำนวนหนึ่งที่หาได้หรือที่มีอยู่มาใช้วิธีการแบบนี้จัดทำตัวบ่งชี้ในลักษณะที่เป็นตัวแทน (representative indicators) และ 2) การนำเอาตัวแปรตัวหนึ่งมาผสมหรือรวมกัน ซึ่งวิธีการรวมกันนี้มาจากข้อสมมติฐานบางประการ ว่าตัวแปรเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กัน การรวมตัวแปรประเภทนี้มักกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัยใดวิจัยหนึ่งโดยเฉพาะ วิธีนี้มีจุดอ่อน คือการเลือกตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งหรือการผสมรวมตัวแปรจากข้อสมมติฐานนั้น มักจะขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาของแต่ละบุคคลซึ่งใช้ ทักษะคิดของตัวบุคคล วิธีนี้มีจุดอ่อนและไม่เป็นที่นิยม

2. การนิยามตัวบ่งชี้โดยอาศัยทฤษฎี (The theoretical definition of an indicator) โดยเลือกกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสภาวะ หรือคุณลักษณะที่สนใจ แล้วจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรโดยกำหนดน้ำหนักของตัวแปรตามเหตุผลหรือพื้นฐานทางทฤษฎี เพื่อสังเคราะห์ตัวแปรขึ้นเป็นตัวบ่งชี้

3. การนิยามตัวบ่งชี้โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (The empirical definition of an indicator) สร้างโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของตัวแปร การกำหนดน้ำหนักของ ตัวแปรโดยใช้วิธีการทางสถิติเป็นหลัก เช่นการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์จำแนก (discriminant analysis) และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคัล (canonical correlation analysis) เป็นต้น

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และแสง ปิ่นมณี (2530) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาตัวบ่งชี้

1) การคัดเลือกองค์ประกอบตัวแปร หรือกลุ่มตัวแปร (component variables) การคัดเลือกกลุ่มตัวแปรเพื่อสังเคราะห์เป็นตัวบ่งชี้ เริ่มจากการระบุหรืออธิบายคุณลักษณะของตัวบ่งชี้อย่างชัดเจน โดยอาศัยเอกสารข้อเสนอเชิงทฤษฎี หรือจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ตัวแปรหลักที่สำคัญ จึงควรหลีกเลี่ยงตัวแปรจำนวนมาก เพราะทำให้มโนทัศน์ของสิ่งที่มุ่งศึกษา มีความซับซ้อน และยากในการแปลความหมาย โดยทั่วไปถ้าตัวแปรสองตัวขึ้นไปมีความสัมพันธ์กันสูงจะไม่นิยมใช้ตัวแปรเหล่านั้นทั้งหมด เพราะผลที่ได้อาจจะมีความคลาดเคลื่อน และยังเป็น การไม่ประหยัดด้วย น่าจะนำตัวแปรอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ภายในต่ำ แต่มีแนวโน้มว่าสามารถอธิบายสภาพการณ์หรือ คุณลักษณะที่มุ่งศึกษาได้ในระดับสูงแทน

2) การสังเคราะห์ตัวแปรองค์ประกอบ โดยทั่วไปใช้กันอยู่ 2 วิธี คือการบวกทางพีชคณิต (additive) และการรวมแบบทวีคูณ (multiplicative) ซึ่งมีข้อแตกต่างกันดังนี้ (Johnstone, 1981) 2.1) การบวกทางพีชคณิต (additive) มีข้อตกลงเบื้องต้นคือ ความสำคัญของแต่ละตัวแปรสามารถทดแทน หรือชดเชยกันได้ และ 2.2) การรวมแบบทวีคูณ (multiplicative) มีข้อตกลงเบื้องต้น คือ การเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของอีกตัวแปรหนึ่งไม่อาจทดแทนหรือชดเชยกันได้ กล่าวคือตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะมีค่าสูงได้ ก็ต่อเมื่อตัวแปรองค์ประกอบทุกตัวมีค่าสูงทั้งหมด และตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัวจะต้องเสริมซึ่งกันและกัน จึงจะส่งผลต่อค่าตัวบ่งชี้

3) การกำหนดน้ำหนักของตัวแปร การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัว สามารถทำได้โดยให้น้ำหนักของตัวแปรเท่ากันทุกตัว หรือให้มีความแตกต่างกันในแต่ละตัว โดยมีวิธีการหลัก 3 วิธี คือ

3.1) วิธีการตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ (expert judgment) เป็นการพิจารณาลงความเห็นในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นนักวิจัยหรือนักวางแผนโดยให้สมาชิกแต่ละคนเสนอค่าน้ำหนักของตัวแปร แล้วจึงพิจารณาหาข้อยุติด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย หรือการอภิปรายลงความเห็น หรืออาจใช้แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบดูค่าร้อยละผู้ตอบเห็นด้วยกับความสำคัญของตัวแปรนั้น นอกจากนี้ยังมีวิธีการที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้เทคนิคเดลฟาย (delphi) เพื่อสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มคนที่ได้คัดเลือกเป็นพิเศษ โดยการสัมภาษณ์หรือตอบแบบสอบถามความคิดเห็นจนได้คำตอบที่ชัดเจน แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้หาค่าน้ำหนักของตัวแปร

3.2) วิธีวัดจากความพยายามของการได้มาของตัวแปร (measure effort required) โดยพิจารณาจากเวลาที่ใช้ หรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร ถ้าตัวแปรใดมีการใช้เวลา หรือค่าใช้จ่ายสูง คือมีการใช้ความพยายามมากกว่าอีกตัวแปรหนึ่ง ตัวแปรนั้นควรมีน้ำหนักมากกว่า (หรือน้อยกว่า) อีกตัวแปรหนึ่ง ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งที่ต้องการศึกษา

3.3) วิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) เป็นการใช่วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้น้ำหนักของแต่ละตัวแปรโดยอาจใช้หลักการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์จำแนก (Discriminant analysis) หรือการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิกอล (canonocal correlation analysis) เป็นต้น (วรรณิ์ แกมเกต, 2539; Johnstone, 1981)

การพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ

เจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และแสวง ปิ่นมณี (2530) ได้กล่าวว่า ตัวบ่งชี้ในเชิงคุณภาพนั้น หมายถึง สิ่งที่บอกสภาพ หรือสภาวะในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในเชิงคุณภาพของสถานการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดช่วงเวลานึง ณ ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการนำข้อมูลหรือข้อเท็จจริงมาสัมพันธ์กันตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไป เพื่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นลักษณะของสภาพการณ์นั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่ อารุง จันทวานิช ได้กำหนดความหมายของคำว่าตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพว่า หมายถึง สารสนเทศที่ช่วยในการวินิจฉัย และชี้สภาวะตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานทางการศึกษา ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และตามที่ Dochy, Seger และ Wijnen (1990) ได้ให้ความหมายว่า ตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ คือ ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่บ่งบอกการดำเนินงานขององค์กรว่า สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายอย่างไร ซึ่งในความหมายนี้จะเน้น

ความสัมพันธ์เรื่องเวลาและบริบทรวมไปถึงกระบวนการที่จะดำเนินการให้องค์กรไปสู่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์อย่างเจาะจง เป็นต้น ซึ่งเมื่อเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะต้องนำมาวิเคราะห์ในลักษณะของเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ออกมา (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2539) ในการนี้อาจจะไม่มีการใช้ค่าสถิติใด ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้เทคนิคการวิจัยที่เหมือนกับการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่จะต้องมีการตรวจสอบตัวบ่งชี้ที่ได้โดยผู้เชี่ยวชาญเสียก่อนที่จะนำไปใช้จริง เนื่องจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลที่ได้นั้นค่อนข้างจะไม่สามารถใช้ครอบคลุมได้ทุกบริบท ถ้าบริบทต่างกัน ผลที่ได้ก็ย่อมต่างกันด้วย ดังนั้นตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพนั้น อาจจะไม่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์ (จารุพร นิตินันท์, 2539)

การพัฒนาตัวบ่งชี้ขึ้น ไม่มีหลักเกณฑ์ใดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวแปร และตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น โดยทั่วไปมักใช้หลักการทางทฤษฎีเพื่อระบุคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษาเพื่อคัดเลือกตัวแปร ควบคู่กันไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้สถิติ การพัฒนาตัวบ่งชี้แบ่งออกได้เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงปริมาณ ซึ่งตัวบ่งชี้จะต้องประกอบด้วยตัวแปรอย่างน้อย 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ข้อมูลหรือตัวแปรนี้จะถูกจัดกระทำโดยวิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์ โดยจะกำหนดเป็นปริมาณหรือมีค่าเป็นตัวเลขมิใช่การบรรยายข้อความ รวมทั้งจะบอกความหมายในตัวมันเองในเรื่องของเวลาและสถานที่ ซึ่งแตกต่างจากพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ เป็นสภาวะในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในเชิงคุณภาพของสถานการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดช่วงเวลานึง โดยนำข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไปมาสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นลักษณะของสภาพการณ์นั้น ๆ แต่เนื่องจากตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ ผลที่ได้ นั้นค่อนข้างจะไม่สามารถใช้ครอบคลุมได้ทุกบริบท หมายความว่า ถ้าบริบทต่างกัน ผลที่ได้ก็ ย่อมต่างกันด้วย ดังนั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้ส่วนมากนิยมศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงปริมาณ แต่ในขณะที่เดียวกันบางเรื่อง ก็จำเป็นต้องศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ เนื่องจากจะได้ ข้อมูลที่ลุ่มลึกมากกว่าการศึกษาตัวบ่งชี้เชิงปริมาณ

ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา
- 2) คณะกรรมการโรงเรียน
- 3) การพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ และปริมาณ

ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

เสนีย์ สิงขพันธ์ (2531) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี เพื่อศึกษากระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น และเพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ประชากรคือผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ระหว่างปีการศึกษา 2528-2530 จำนวน 21 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นมีการกำหนดนโยบายปรัชญาและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน การวางแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้คณะครูประชุมร่วมกับคณะกรรมการศึกษา ประเภทของแผนที่จัดทำได้แก่แผนประจำปี แผน 1-3 ปี และแผนควบคุมกำกับการจัดองค์การไม่มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยเฉพาะ ทุกโรงเรียนมีโครงสร้าง 6 งาน ตามที่สำนักงานการประถมศึกษากำหนด การจัดคนเข้าทำงานใช้วิธีการสังเกต ความถนัดและศึกษาประวัติของบุคลากร การอำนวยความสะดวกมีการสั่งงานด้วยวาจาและเป็นลายลักษณ์อักษรตามลักษณะของงาน การตัดสินใจใช้วิธีการสั่งการ ดำเนินการโดยผู้บริหารเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแล้วตัดสินใจร่วมกัน การติดตามและควบคุมการทำงานใช้วิธีการรายงาน การประชุม การสังเกตและการสัมภาษณ์ โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นไม่มีปัญหาการบริหารงานด้านงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะโรงเรียนใช้วิธีตัดสินใจในรูปกลุ่มทำงานเปิดโอกาสให้ครูและกรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับบุคลากร การเตรียมการโดยยึดแผนโครงการเป็นหลัก

จาตุรงค์ เสนแดง (2532) ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 เพื่อศึกษา ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่ควรปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่ควรปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร และครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 จำนวน 1,875 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีความคิดเห็นทั้ง 6 กิจกรรม ว่าโรงเรียนได้มีบทบาทในการปฏิบัติจริงน้อยทุกกิจกรรม และโรงเรียนควรจะปฏิบัติมากที่สุดทุกกิจกรรม และเมื่อเปรียบเทียบทั้งสองกลุ่มพบว่า โรงเรียนมีปัญหาน้อย

สุพัตรา สุมโนมหาอุดม (2534) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่นขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษาในสวนกลาง เพื่อศึกษากระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน และเพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน ประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่นขนาดใหญ่ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายเกี่ยวกับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำหรับการวางแผนดำเนินการโดยคณะกรรมการ การจัดองค์การส่วนใหญ่มีการกำหนดงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ในโครงสร้างของโรงเรียน ฝ่ายที่รับผิดชอบ คือ ฝ่ายบริการและมีผู้รับผิดชอบในรูปคณะบุคคล การจัดคนเข้าทำงานใช้วิธีการสรรหาภายใน โดยผู้บริหารเป็นผู้พิจารณา รวมทั้งของอาสาสมัคร การอำนวยความสะดวกให้บุคลากรปฏิบัติงานโดยแสดงพฤติกรรมยอมรับเมื่อปฏิบัติงานได้สำเร็จ รวมทั้งให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอนุญาตให้กลุ่มรับผิดชอบตัดสินใจภายในขอบเขตที่กำหนด ด้านการควบคุมทุกโรงเรียนมีการควบคุมโดยใช้ปฏิทินปฏิบัติงานและมีการรายงานผลงาน ปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ปัญหาที่มีผู้ระบุสูงสุดในแต่ละด้านคือ การวางแผนเรื่องเวลาไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติจริง เครื่องมือและวัสดุในการผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์

ไม่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ในการให้บริการชุมชนทรุดโทรมหรือถูกทำลาย บุคลากรในโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการให้ความร่วมมือพัฒนาชุมชน ผู้ปกครองมีฐานะยากจนไม่สามารถให้การสนับสนุนโรงเรียนและขาดความร่วมมือจากบุคลากรในการรายงานผล

ภูวนาท คงแก้ว (2539) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร ประชากรคือ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา นายกสมาคม/ประธานชมรมผู้ปกครองและครู จำนวน 40 คน พบว่า การวางแผนงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะมีคณะกรรมการโรงเรียนกับชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ มีการสำรวจชุมชนด้วยการสอบถามข้อมูลจากนักเรียนและผู้ปกครอง โรงเรียนสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และกีฬา แต่ชุมชนให้ความสนับสนุนกีฬา มากกว่าด้านอื่น ๆ โรงเรียนจะให้บริการชุมชนทุกด้าน โดยมีรูปแบบเป็นเอกสารเผยแพร่ในด้านต่าง ๆ การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน โรงเรียนดำเนินการโดยจัดโครงการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนจะสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน โรงเรียนได้รับความสนับสนุนจากชุมชนด้านทุนทรัพย์และวัสดุครุภัณฑ์ และมีการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยหัวหน้างานโรงเรียนกับชุมชนแล้วนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนงานต่อไป ปัญหา ที่พบจากการวิจัยคือ ผู้รับผิดชอบการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไม่มีความชำนาญในการเขียนแผนงาน ขาดวัสดุ ครุภัณฑ์ในการเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ครู-อาจารย์มีภาระกิจมากไม่มีเวลาให้บริการชุมชน ชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี และการประเมินผลล่าช้า

อุไรวรรณ ห่วงสกุล. (2539) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษากับชุมชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ในด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน และการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน เป็นการวิจัย

เชิงบรรยาย (Descriptive Method) ประเภทศึกษาสำรวจ (Survey Study) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้นำชุมชนของท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของภาคเอกชน และผู้นำชุมชนของศาสนา ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร 5 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี นครปฐม ปทุมธานี สมุทรปราการ และ สมุทรสาคร ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) รวม 240 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และสำรวจข้อมูลจากเอกสารของโรงเรียน จำนวน 48 โรงเรียน พบว่า สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชนด้านการเผยแพร่ข่าวสาร การดำเนินงานของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้นำชุมชนของท้องถิ่นเห็นว่าการวางแผน การดำเนินงานเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันมีการจัดทำ การเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ แล้วนำมาประเมินผลการดำเนินงาน ด้านการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ทุกกลุ่มเห็นว่า โรงเรียนให้บริการแก่ชุมชนในด้านวิชาการ อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ ด้านการเข้าร่วม กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชน ทุกกลุ่มเห็นว่าโรงเรียนส่งเสริมบทบาทกิจกรรมทางศาสนา ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นใน ชุมชน กลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนเสริมสร้างในเรื่องการส่งเสริมและอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม ด้านการให้ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน กลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่าบุคลากรในชุมชนเข้ามาร่วมในกิจกรรม งานแสดงความยินดี หรือมอบรางวัลแก่บุคคลที่ประสบผลสำเร็จในการสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน ด้านการวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน กลุ่มส่วนใหญ่ เห็นว่าบุคลากรในชุมชนได้ส่งเสริมให้เข้าใจบทบาทของหน่วยงานอื่นโดยเป็นสื่อกลางนำบริการ จากหน่วยราชการอื่นมาบริการชุมชน ด้านการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน ทุกกลุ่มเห็นว่า บุคลากรในชุมชนให้การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษา

ปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน พบว่า กลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่า มีงบประมาณสำหรับดำเนินการไม่เพียงพอ ไม่มีเวลาในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่นในชุมชน

กอบเกียรติ เจริญพานิช (2540) ทำการวิจัยเรื่อง กิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและในชนบท จังหวัด เพชรบูรณ์ เพื่อศึกษา กิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริมการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนด้านประเภทกิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดดำเนินการในแต่ละปี การเตรียมการดำเนินการ การดำเนินการจัดกิจกรรม การนิเทศ และการประเมินผลการจัดกิจกรรม และเพื่อศึกษา ปัญหาการดำเนินการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ โรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและในชนบท โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร คณะกรรมการศึกษา และครูที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน

กับชุมชน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และการตรวจสอบหลักฐาน พบว่า โรงเรียนประถมศึกษามีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คุณลักษณะของกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ การสร้างความสนุกประทับใจ การทำประโยชน์แก่ชุมชน สร้างทัศนคติที่ดีต่อชุมชน การเผยแพร่ข่าวสาร การเตรียมกิจกรรมมี 3 แบบ คือ โรงเรียนเตรียมกิจกรรมฝ่ายเดียว คือ กิจกรรมประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วม กิจกรรมของโรงเรียนชุมชนเตรียมการฝ่ายเดียว ได้แก่ กิจกรรมการจัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน โรงเรียนและชุมชนร่วมจัดเตรียมการ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การดำเนินงานกิจกรรมส่วนใหญ่จะดำเนินการซ้ำ ๆ กันทุกปี ระยะเวลาในการปฏิบัติจะใช้เวลาเสร็จสิ้นเพียง 1 วัน ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นิเทศและประเมินผลกิจกรรมโดยการสังเกต ปัญหาในการดำเนินกิจกรรมได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีภาระงานมาก น้ำท่วมอาคารสถานที่ เวลาการจัดกิจกรรมกระทบเวลาเรียน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ไม่เพียงพอ ชาวบ้านพักครูคนในชนบทอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองหลวงจึงไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

คณะกรรมการโรงเรียน

เปลี่ยน ศิริรังสรรค์กุล (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของคณะกรรมการโรงเรียนประจำโรงเรียน และครูเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน และครู เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวังของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนและครู เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวังของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา และเพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน 365 คน และครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 365 คน ซึ่งสุ่มโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย รวมกลุ่มตัวอย่างประชากร 730 คน มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการมาตรฐานประเมินค่า และแบบปลายเปิดเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ความคาดหวัง และความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่ควรจะเป็นและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของ

คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา และปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา จากแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด จำนวน 730 ฉบับ ได้รับคืน เป็นฉบับที่สมบูรณ์ 603 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 82.60 จากกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียน 284 ฉบับ และจากครู 319 ฉบับ ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ประธานกรรมการศึกษา 18 คน และเลขานุการกรรมการศึกษา 18 คน การวิเคราะห์ ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความมี นัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยการทดสอบค่าที ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าคณะกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียน และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ประถมศึกษา ด้านให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา และจัด กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น บทบาทด้าน แสวงหาความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน และส่วนราชการเพื่อพัฒนา โรงเรียน และบทบาทด้านเสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงาน และ ส่วนราชการ เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการบริการแก่ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการ และ การพัฒนาท้องถิ่น พบว่าคณะกรรมการศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับควรปฏิบัติมากทุกบทบาท และ เห็นว่าการปฏิบัติจริงของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับปฏิบัติน้อย ทุกบทบาท ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นครูมีความคาดหวัง และความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท ที่คาดหวัง และปฏิบัติจริงของคณะกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียนประถมศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งสามบทบาท และความคิดเห็นของคณะกรรมการศึกษาประจำ โรงเรียนกับครูเกี่ยวกับบทบาทที่กล่าวมาแล้วนั้น ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามใน การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคที่มากที่สุดคือ กรรมการ ศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษามีความรู้อยู่ในระดับต่ำ และขาดความรู้เรื่องหลักสูตรใหม่ ประชาชนส่วนมากยากจน จึงช่วยเหลือโรงเรียนได้น้อย กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนส่วนใหญ่ มุ่งประกอบอาชีพของตนจึงปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่เต็มที่

จินทนา พิทยาธรร (2536) ได้ศึกษาถึงสภาพ ปัญหาการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าใน การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนมีอุปสรรค ตั้งแต่การได้มาของคณะกรรมการโรงเรียน ไม่เป็นไปตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ บทบาทและหน้าที่ ของคณะกรรมการโรงเรียนไม่ถูกต้อง คณะกรรมการโรงเรียนไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง โรงเรียนไม่ค่อยเอาใจใส่กับเรื่องคณะกรรมการโรงเรียนเท่าที่ควร ชุมชนไม่เห็นประโยชน์ของ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษา

สุนทร ขอบทำดี ได้ศึกษาถึงบทบาทของคณะกรรมการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติตามบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ประสานงานให้มีการเผยแพร่ข่าวสารในที่ชุมชน และขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมโรงเรียน โดยร่วมกิจกรรมของโรงเรียนด้านการให้บริการแก่ชุมชน มีส่วนร่วมเสนอแนะและประสานงานให้โรงเรียนร่วมกับหน่วยงานอื่นให้บริการความรู้แก่ประชาชน และแสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชนนำมาปรับปรุงอาคารสถานที่ให้บริการชุมชน สภาพปัญหา และอุปสรรคที่พบ คือ ในการปฏิบัติตามบทบาทของคณะกรรมการศึกษา มีปัญหาการประกอบอาชีพส่วนตัว ไม่มีเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอแนะ ประสานงาน แสวงหาความช่วยเหลือ และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และไม่ทราบว่ามีหน้าที่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน ส่วนประชาชนไม่กล้าบอกกิจกรรมของตนและยากจนไม่อาจช่วยเหลือได้

ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2533) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ประธานและเลขานุการคณะกรรมการศึกษาจากโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็ก จำนวน 46 ชุด รวม 92 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบวิเคราะห์เอกสาร มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผู้ระบุสูงสุดในแต่ละหน้าที่ทั้ง 4 ประการ คือ ประการที่ 1 ให้คำปรึกษาแนะนำในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอาคารสถานที่ การจัดหารายได้เพื่อบำรุงการศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่ากรรมการศึกษาให้คำปรึกษาแนะนำน้อย ประการที่ 2 การขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน และส่วนราชการจัดหารายได้บำรุงการศึกษาและขอแรงงานจากชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียน ปัญหาในการปฏิบัติงานนี้ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน ประการที่ 3

การเสนอแนะและประสานงานให้โรงเรียนบริการให้ยืมวัสดุ ครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่แก่ชุมชน หน่วยงาน และส่วนราชการ ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่าโรงเรียนและคณะกรรมการศึกษาเขต การประชาสัมพันธ์ และโรงเรียนมีวัสดุครุภัณฑ์ในการให้บริการไม่เพียงพอ และประการสุดท้าย การแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดกิจกรรมหารายได้บำรุงการศึกษา ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า ขาดบุคลากรที่เป็นผู้นำในการปฏิบัติงาน

ประกอบ คุณารักษ์ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงการกรรมการศึกษา รูปแบบ ความร่วมมือขององค์กรชุมชน (คณะกรรมการศึกษา) ต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบและกระบวนการในการช่วยพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ของคณะกรรมการศึกษา ด้วยการสร้างความเข้าใจและเสริมความสามารถเพื่อให้ทำงานใน หน้าที่ตามบทบาทของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร โรงเรียน และครู จำนวน 2,250 คน และคณะกรรมการโรงเรียน จำนวน 3,000 คน จาก 250 โรงเรียน ใน 25 จังหวัดทั่วประเทศ ใช้วิธีการสุ่มแบบที่อาศัยการพิจารณาลักษณะของความเป็น กลุ่มเป็นก้อนของประชากร (area or cluster sampling) ร่วมกับการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจรูปแบบความร่วมมือขององค์กรชุมชน รวมทั้งสิ้น 5 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการขององค์กรชุมชน (สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและครู) แบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของ องค์กรชุมชน (สำหรับกรรมการศึกษา) แบบประเมินวิธีการจัดการ แบบประเมินกิจกรรมและสื่อ ฝึกอบรม และแบบบันทึกผลการปฏิบัติงานรวมทั้งประเมินความพึงพอใจในเนื้อหาหลังการ ฝึกอบรม ซึ่งใช้ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2529 ถึงเดือนมกราคม 2531 และได้ นำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้นั้นมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติร้อยละ, มัชฌิมเลขคณิต, ค่าสถิติ t-test หรือ Z-test, ANOVA, χ^2 และการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่ผ่านมาคณะกรรมการศึกษายังปฏิบัติงานตามหน้าที่ ได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียน และ กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งปรากฏอยู่ใน รูปของแผนการดำเนินงานประจำปีของโรงเรียน ปฏิทินการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งนโยบาย และ ธรรมนูญโรงเรียน ด้านการแสวงหาความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน และส่วนราชการเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียน เสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียน กับชุมชน หน่วยงาน และส่วนราชการ เพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชนและ พัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการ โรงเรียนประจำโรงเรียนประถมศึกษามอบหมายและมีความพึงพอใจในผลงานของตนเองอยู่ใน

ระดับต่ำค่อนข้างมาก แต่ก็มีความผูกพันกับโรงเรียนค่อนข้างดี และที่มามีความร่วมมือกับทางโรงเรียนก็ด้วยจิตสำนึกในหน้าที่และเห็นประโยชน์ของงานหรือกิจกรรมโรงเรียนเป็นที่ตั้ง ในเรื่องประสิทธิผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศึกษา ซึ่งหมายถึงผลการทำงานของคณะกรรมการศึกษาตามหน้าที่ที่ปรากฏในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ปัจจัยที่บ่งบอกถึงประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษา ได้แก่ การที่คณะกรรมการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามที่ระบุไว้ ซึ่งการที่คณะกรรมการศึกษาปฏิบัติงานได้ตามที่กล่าวมานั้น พบว่ามีสาเหตุมาจากการที่ได้มีการประชุมปรึกษาและทำงานร่วมกัน การคลุกคลีกัน และการเกื้อกูลกันระหว่างกรรมการศึกษากับทางโรงเรียนส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งมาจากความเข้าใจในหน้าที่และการปฏิบัติงานในหน้าที่ของกรรมการศึกษาเอง ยิ่งกว่านั้นยังพบอีกว่าการปรึกษาหารือและการร่วมกันปฏิบัติงาน การเกื้อกูลกันนั้น มีสาเหตุมาจากการที่กรรมการศึกษามีความเข้าใจในหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วย และประสิทธิผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับกรรมการศึกษาที่เป็นชาย จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และยังสามารถอ่านออกเขียนได้มีอาชีพเกษตรกร และเป็นกรรมการศึกษามาแล้วไม่เกิน 9 ปี ส่วนในเรื่องหลักสูตรและวิธีการฝึกอบรมที่กำหนดขึ้นเพื่อทดลองใช้นั้น พบว่ามีประสิทธิผลสูงมาก ไม่ว่าจะพิจารณาในส่วนของกรรมการศึกษา ในส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือพิจารณารวมกันก็ตาม และไม่ว่าจะพิจารณาในเรื่องที่ตั้งของโรงเรียนในเขตเมืองหรือบริเวณใกล้เคียง กับเขตนอกเมือง พบว่าไม่แตกต่างกัน คือ มีประสิทธิผลสูงเหมือนกันทั้งคู่

คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาท และหน้าที่สำคัญในการช่วยพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนเป็นอย่างมาก แต่ยังไม่มีการวิจัยใดที่กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนอย่างเจาะลึก เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน โดยงานวิจัยส่วนมากยังมุ่งศึกษาความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการโรงเรียนกับชุมชนบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนร่วมกับโรงเรียน ซึ่งในความเป็นจริงในการที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาตลอดทั้งกระบวนการของคำว่า "คณะกรรมการโรงเรียน" และเพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลคณะกรรมการโรงเรียนได้ จำเป็นต้องมีการศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนด้วย

การพัฒนาตัวบ่งชี้

จารุพร นิตินพจน์ (2539) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด ใช้เทคนิควิธีวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ในขั้นแรกใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตได้กรอบแนวคิดในการวิจัย 11 ด้าน ไปสร้างเป็นแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม 5 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกร (6 คน) กลุ่มแม่บ้าน (7 คน) กลุ่มข้าราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาจังหวัด (6 คน) กลุ่มพ่อค้า (7 คน) และกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น (6 คน) ได้ตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิต 14 ด้าน 103 ตัวบ่งชี้เดี่ยว จากนั้นนำข้อมูลมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ในขั้นที่สอง นำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลกับประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 400 คน มีอายุระหว่าง 20 - 60 ปี อาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ดไม่น้อยกว่า 5 ปี เก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยแจกแบบสอบถามให้ตอบเอง และถ้าอ่านหนังสือไม่ออก หรือสายตาไม่ดีใช้วิธีการสัมภาษณ์ และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สกัดองค์ประกอบแบบวิธีองค์ประกอบสำคัญ และหมุนแกนแบบออบลิควิน ผลการวิจัยพบว่าตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 14 ด้าน 27 ตัวบ่งชี้รวม และ 88 ตัวบ่งชี้เดี่ยว ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย (5), ด้านอาหาร (3), ด้านสุขภาพ (2), ด้านเครื่องนุ่งห่ม (2), ด้านการส่งเสริมรายได้ (2), ด้านการศึกษา (2), ด้านครอบครัว (2), ด้านการคุมกำเนิด (1), ด้านการพัฒนาท้องถิ่น (1), ด้านการพัฒนาจิตใจ (3), ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม (1), ด้านสาธารณูปโภค (1), ด้านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดี (1) และด้านความสะอาดทุกสายนบุคคล (1)

โชคชัย สิริพนมณี (2540) ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยใช้พีดีบีแอลยูพี และการสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจง โดยในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยใช้ทั้งวิธีเชิงปริมาณและคุณภาพ ในขั้นแรกใช้เทคนิคพีดีบีแอลยูพี เพื่อหาลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่ประกอบด้วย 5 ด้าน 36 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านบุคลากรในหน่วยศึกษานิเทศก์ (8) ด้านสื่อ เครื่องมือและอุปกรณ์ (5) ด้านงบประมาณ (4) ด้านนิเทศการศึกษา (10) ด้านเอกสารและผลผลิตจากหน่วยศึกษานิเทศก์ (9) และมีกลุ่มตัวอย่างคือ ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทุกคนในเขตการศึกษา 12 นำลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้แต่ละด้านที่ไม่บอกน้ำหนักคะแนนมาสร้างแนวการสัมภาษณ์

กลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ ในขั้นที่สองใช้การสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจงเพื่อตรวจสอบลำดับที่ของตัวบ่งชี้แต่ละด้านและความเห็นยืนยันว่าตัวบ่งชี้แต่ละตัวเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจริง กลุ่มตัวอย่างคือหัวหน้าหน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ (6) ในเขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยใช้ที่ดับเบิ้ลยูพี และการสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจงลำดับที่ความสำคัญของตัวบ่งชี้แต่ละด้านมีความสอดคล้องกัน ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ประกอบด้วย 5 ด้าน 36 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจริง และการใช้การสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจงทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายทั้งระดับแนวกลางและแนวลึกในแต่ละตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

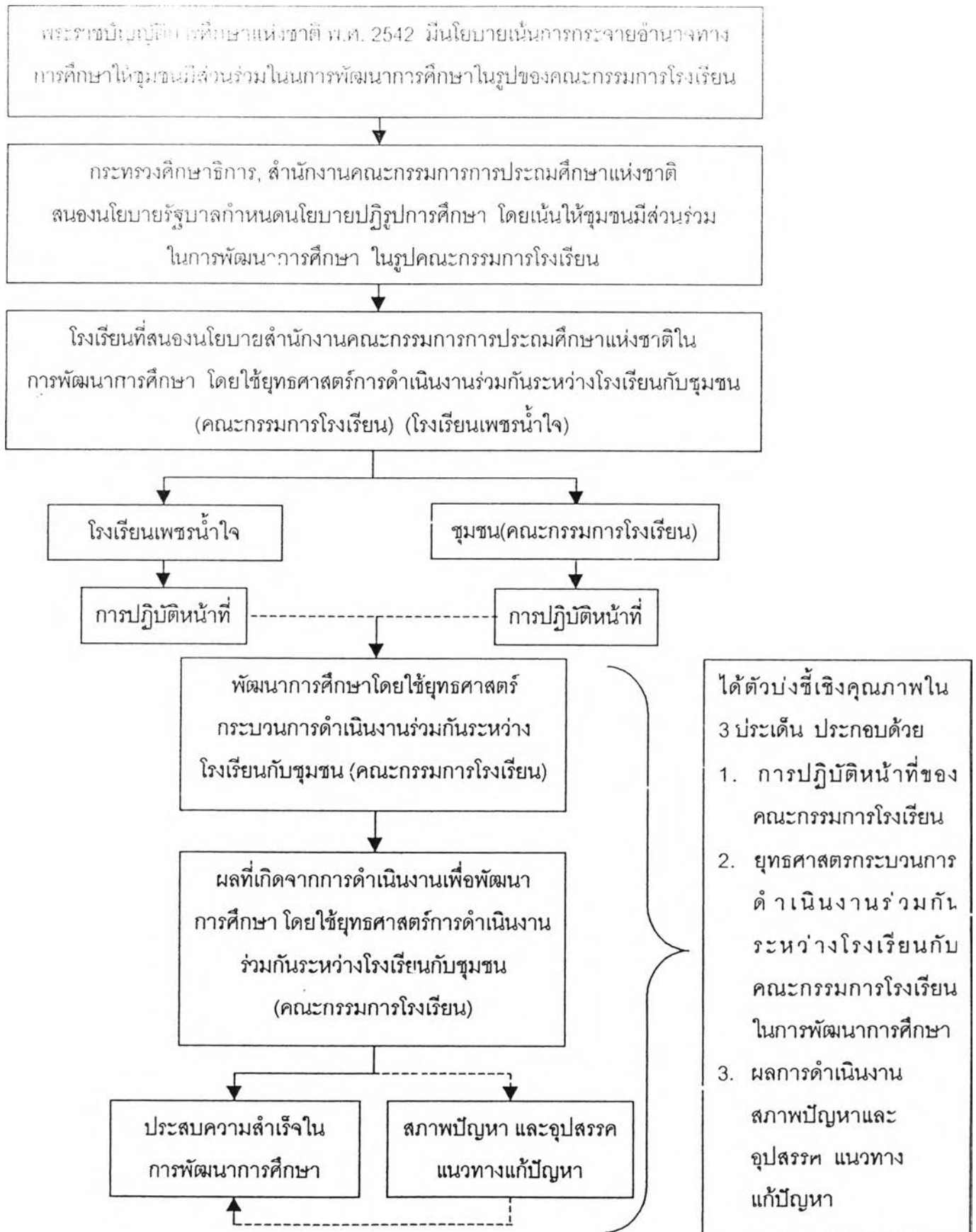
สมเกียรติ ทานอก (2539) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยใช้ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาตามตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา 6 งาน คือ งานกิจกรรมนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 7,435 โรงเรียน มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.10 พบว่าโมเดลโครงสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก แต่ผลจากการพัฒนาตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวม พบประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่กำหนดโดยผู้ทรงคุณวุฒิและคณะทำงานได้กำหนดน้ำหนักองค์ประกอบของงานทั้ง 6 งานไว้ ผู้วิจัยให้ความเห็นในเรื่องดังกล่าวว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้รวม สำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในครั้งนี้กรอบสมมติฐานที่วางไว้โดยผู้เชี่ยวชาญกับสภาพความเป็นจริงในการบริหารงานโรงเรียนนั้นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษามีความคิดในการบริหาร และการให้ความสำคัญในงานของโรงเรียนที่แตกต่างจากกรอบสมมติฐานที่กำหนดไว้

ชลันดา อินทร์เจริญ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ คณาจารย์จังหวัด คณาจารย์อำเภอ ผู้บริหารโรงเรียน และครูวิชาการโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวน 3 ด้าน 135 ตัวบ่งชี้ ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จำนวน 826 ฉบับ ได้รับคืน จำนวน 741 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 89.71 วิเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์ตัวประกอบแบบตัวประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis - PC) หมุนแกนตัวประกอบแบบอโรทอนอล ด้วยวิธีแวนแมกซ์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-X ผลการวิจัยพบว่า ตัวประกอบสำคัญเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา มี 13 ตัวประกอบ ซึ่งเรียงตามลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาจากน้ำหนักตัวประกอบได้ดังนี้ ด้านกระบวนการสอนของครู ด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านประสิทธิภาพในการบริหาร ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านสัมฤทธิ์ผลของนักเรียน ด้านการวัดผลและประเมินผลของครู ด้านการสนับสนุนส่งเสริมงานวิชาการ ด้านนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านความรู้และประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ด้านข้อมูลสารสนเทศ

วิไลวรรณ เหมือนชาติ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณาจารย์จังหวัด คณาจารย์อำเภอ ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียน จำนวน 8 ด้าน 40 ตัวบ่งชี้ ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จำนวน 820 ฉบับ ได้รับกลับคืน จำนวน 749 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.34 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่ากลางเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์การกระจายของแต่ละข้อกระทง และวิเคราะห์ตัวประกอบ

ด้วยวิธี Principal Component Analysis (PC) หมุนแกนตัวประกอบแบบอโรทอนอล
ด้วยวิธีแวนแมกซ์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-X

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน

